

L'Informe MacBride: la seva empremta a Catalunya

Miquel de Moragas

El vigor amb què es va seguir el debat i l'aprovació de l'Informe MacBride (1976-1980) contrasta fortament amb la rapidesa amb què es va arxivar, o millor dit, amb l'èxit que van tenir les pressions per silenciar-lo a escala mundial. La idea d'un Nou Ordre Mundial de la Informació i les propostes de construir polítiques de comunicació, pel desenvolupament i per la democratització, van ser arraconades ràpidament sota acusacions d'intervencionisme i d'obstaculització a la llibertat d'informació. La Unesco, afectada per la retirada dels Estats Units i del Regne Unit, va incorporar aquest silenci a la seva pròpia política de comunicació.

Contràriament, el període postMacBride, lluny de veure enterrar les polítiques de comunicació, coincidia amb una revitalització d'aquestes polítiques als països més desenvolupats del món. A Europa coincidia amb el procés de privatització, tant de la televisió com de les telecomunicacions i amb les primeres passes cap a una nova política de societat de la informació. Els Estats Units, per la seva banda, una vegada neutralitzades, en bona mesura, les veus crítiques que qüestionaven la seva hegemonia en el sector de les indústries culturals i de la informació, asseguraven el liderat del sector de les noves tecnologies, impulsant noves polítiques, publicades pel vicepresident Al Gore amb l'eslògan "d'autopistes de la informació".

Les crítiques al MacBride havien aconseguit el silenci de la Unesco respecte d'un nou ordre, més equilibrat, de la informació i això coincidia, justament, amb una nova fase de

les polítiques de comunicació: la de les estratègies (americanes, europees i japoneses) per situar-se en la millor posició possible del nou projecte de la societat de la informació.

Quins van ser els grans perdedors de tot aquell procés? Sens dubte els països més pobres, els que tenien més dificultats per poder endegar polítiques de comunicació a favor del seu desenvolupament socioeconòmic i de la seva democràcia.

Recordar avui l'Informe MacBride equival a girar la mirada cap a les necessitats de les nacions i regions que no tan sols no han resolt els seus problemes de desequilibri, sinó que l'han vist incrementat amb l'expansió de les noves tecnologies de la informació i la comunicació. És en aquests sentit que es troba a faltar un major protagonisme i una posició més decidida de la Unesco en la nova fase que representa la Cimera Mundial de la Societat de la Informació que, organitzada per la Unió Internacional de Telecomunicacions (UIT), es clausurarà aquest mateix any (2005) a Tunis.

Estats i nacions a l'Informe¹

El pas del temps ha anat posant de manifest les dificultats d'aplicació de les propostes de l'Informe MacBride, però també ha deixat entreveure alguna de les seves principals llacunes. Entre aquestes n'hi ha una que, des de Catalunya, s'ha fet més evident: la ignorància de l'Informe respecte de les cultures minoritàries i de les nacions sense Estat del món; amb tot, hi ha una excepció important: la defensa de les llengües com a expressió de la diversitat cultural. El nou flux informatiu que reivindicava el MacBride es referia exclusivament als estats, sense considerar la rellevància d'altres espais de comunicació,

Miquel de Moragas

Director de l'Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona (InCom-UAB)

qüestió que segueix pendent encara avui quan ens referim a la política de comunicació europea.

No obstant això, l'Informe MacBride va tenir una repercussió important a Catalunya i en les seves polítiques de comunicació.

L'Informe –i les seves propostes per a les polítiques de comunicació– havien posat en relleu que el lliure mercat era incapaç, o almenys era insuficient, per fer efectius els ideals democràtics de diversitat i de participació.

A Catalunya les posicions neoliberals més radicals es van veure qüestionades per una òptica especial: la convicció que la identitat i la llengua catalanes eren inviables des de l'únic i estricte marc de la lliure competència comercial. La supervivència de la identitat cultural feia, doncs, necessàries les polítiques de comunicació. La iniciativa privada, el voluntarisme, havien estat unes eines substituïbles amb les quals la societat civil catalana havia afrontat la dictadura franquista, però aleshores, amb la transició política a la democràcia i la recuperació de les institucions catalanes, es feia més evident que les institucions públiques havien de ser les capdavaneres de les noves polítiques de comunicació, procurant la democratització, el desenvolupament cultural i la normalització lingüística.

En aquest sentit podem evocar i valorar, el naixement, poc temps després del MacBride, l'any 1983, de la televisió catalana (TV3) i la seva opció per un model de televisió pública plenament competitiva. Es comprenia –idea bàsica de les polítiques de comunicació– que a la delimitació d'un espai polític i cultural li havia de correspondre un espai de comunicació i que aquest espai no el garantia només intervenció del mercat.

L'opció catalana per una televisió pública no sempre ha estat prou valorada; per fer-ho cal recordar el context històric: l'aprovació de l'Informe MacBride, l'any 1980, havia determinat, també a Catalunya i Espanya, una dura campanya crítica de les posicions liberals més radicals, amb una àmplia repercussió a la premsa, moguda pels seus propis interessos empresarials en un moment de transformació multimèdia. El context mundial no era aleshores el més favorable a les polítiques públiques de comunicació. Múltiples veus es manifestaven contra la intervenció del sector públic en els mitjans de comunicació. Es qüestionava la legitimitat democràtica d'aquestes

polítiques amb frases com que “la millor política de comunicació és la que no existeix”. La memòria del franquisme (època de cesura i de control aferrissat dels mitjans de comunicació) era evocada com a argument (democràtic) contra les polítiques de comunicació.

Influència actual a Catalunya

La empremta del MacBride es pot veure, encara avui, en diversos aspectes del model català de comunicació.

La influència va iniciar-se en els àmbits acadèmics, per fer-se sentir, posteriorment, als sectors professionals i polítics. En aquest sentit cal valorar el paper mediador de la Universitat. Determinats conceptes que avui són habituals en el llenguatge parlamentari i periodístic –com ara “espais de comunicació”, “polítiques mediàtiques”, “regulació democràtica”, “convergències comunicació-cultura”, etc. – són conceptes nascuts del debat i de la reflexió acadèmica postMacBride. Més encara, la idea –i valoració– de les “polítiques de comunicació” com un factor clau de la democràcia i de la identitat cultural pot ser interpretat, com a mínim en part, com una herència d'aquell debat.

Les propostes de regulació democràtica dels mitjans, tant pel que fa a institucions públiques com el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC: www.audiovisualcat.net), o altres institucions professionals d'autoregulació, com el Consell de la Informació de Catalunya (CIC: www.periodistes.org/cic), poden ser interpretats com a fruits llunyans d'aquelles influències.

El MacBride va revitalitzar la idea d'espais culturals i de comunicació; va donar importància a l'equilibri dels fluxos; va reconèixer el dret a la autoimatge i a la seva difusió; va defensar els drets dels periodistes; i va referir-se a la necessitat de consens i d'independència de les autoritats reguladores. Un seguit de conceptes que a Catalunya es projectarien fàcilment cap a la construcció de polítiques nacionals de comunicació.

Una altra de les contribucions que va rebre Catalunya del MacBride va ser la necessitat de plantejar el debat sobre la comunicació en un context internacional. Així, el contrast entre la reivindicació d'identitat catalana i la perspectiva internacional del MacBride van facilitar que a Catalunya s'avancés cap a la comprensió d'aspectes clau de la

comunicació i la cultura modernes. L'experiència de Catalunya no hauria de ser interpretada com una experiència aïllada –i encara menys, com una experiència marginal o intranscendent–, sinó, més aviat, com un exemple paradigmàtic de la dialèctica moderna entre el global i el local.

Futur

Tota aquesta experiència pot ser beneficiosa davant de les noves etapes que s'obren amb les convergències actuals entre diverses polítiques fins ara autònomes: les telecomunicacions, la cultura, la comunicació i, en general, l'economia i el benestar social.

Les institucions de comunicació catalanes, també les universitats, haurien de recuperar l'esperit del MacBride en el nou marc europeu, per afavorir noves polítiques de cooperació, no tant adreçades a la competitivitat com a la recerca de l'equilibri mundial, cada dia més dependent de la comunicació.

Nota

- 1 L'autor es va referir per primera vegada a aquestes qüestions a: MORAGAS, M. DE . "Catalunya i el Nou Ordre Mundial de la Comunicació". A: *Revista de Catalunya*, núm. 2, novembre de 1986, p. 22-33.